Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Към устойчива стратегия на ЕС за растителните протеини и растителните масла“

(становище по собствена инициатива)

(2023/C 75/13)

Докладчик: **Lutz RIBBE**

Решение на пленарната асамблея	20.1.2022 г.
Правно основание	Член 52, параграф 2 от Правилника за дейността
	Становище по собствена инициатива
Компетентна секция	Секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“
Приемане от секцията	5.10.2022 г.
Приемане на пленарна сесия	27.10.2022 г.
Приемане на пленарна сесия №	573
Резултат от гласуването	
(„за“/„против“/„въздържал се“)	158/2/3

1. **Заключения и препоръки**

1.1. Животновъдството в ЕС (с месните и млечните продукти и яйцата) е икономически важна част от селското стопанство, относно която обаче през последните години е все по-необходим обществен дебат. Сред причините за това са както регионалните, така и глобалните последици от интензивното животновъдство върху околната среда, но и фактът, че секторът е силно зависим от вноса на фуражи, което поражда опасения относно продоволствената сигурност и обезпеченост с фуражи в ЕС. По-специално има значителна зависимост от внос на растителни култури с високо съдържание на протеини (около 75 %).

1.2. Наред с непрякото ползване на обработваема земя извън ЕС животновъдният сектор ангажира голяма част от обработваемата земя и в рамките на ЕС. Около 50 % от реколтата се използва за фураж с цел производството на животински продукти, а директно от хората се използват по-малко от 20 % за храни от растителен произход.

1.3. От години се водят обсъждания относно европейска стратегия за протеините, но до момента напредъкът се свежда единствено до изявления за разширяване на отглеждането на протеинови култури в Европа. С настоящото становище Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) желае да предостави насоки относно допълнителните аспекти, които следва да бъдат взети предвид в този контекст.

1.4. ЕИСК отбелязва, че в ЕС рядко има дефицит на протеини в самия сектор на (растителните) храни, а по-скоро и най-вече в сектора на комбинираните фуражи. Съществуват много основателни причини за увеличаване на отглежданите протеинови култури в ЕС, а по-специално и за по-голямо използване на пасищата в изхранването на животните. Въпреки наличния потенциал обаче няма да е възможно чисто количествено големият внос на протеини напълно да се замени с европейско производство, без това да предизвика фундаментални последици в други производствени отрасли в селското стопанство.

1.5. Освен това ЕИСК подчертава, че разширяването на отглеждането на маслодайни култури в ЕС би могло да доведе и до положителни последици, като например самодостатъчност по отношение на горивото за тракторите, увеличаване на предлагането на кюспе, което има отличен потенциал за протеинови фуражи, и увеличаване на сеитбооборота.

1.6. Това се дължи на един крайно ограничаващ фактор, а именно наличната земеделска площ. Както в традиционното, така и в биологичното земеделие постоянно се предприемат иновативни стъпки за увеличаване на производителността, но и те се натъкват на количествени ограничения. Поради това ЕИСК счита, че е неотложно необходимо ЕС да изготви проучване относно европейския потенциал и дял от земята на протеиновите и маслодайните култури, които могат да се отглеждат в границите на ЕС.

1.7. Важна съставна част от европейската стратегия за протеините трябва да бъде животновъдството като цяло да бъде съобразено със собствените цели на ЕС и с целите на ООН във връзка с европейската и глобалната продоволствена сигурност, автономност на снабдяването и устойчивост. Увеличеното отглеждане на протеинови култури в ЕС е само един аспект от нея. В глобален план се наблюдава тенденция на доближаване на средната консумация на месо и млечни продукти на глава от населението в света до настоящото равнище в развитите икономики, което е несъвместимо с целите на ООН за устойчиво развитие.

1.8. Европейската стратегия за протеините и маслата следва също така да допринесе за устойчивото развитие на селските райони в съответствие с дългосрочната визия на ЕС за селските райони, например чрез развитието на нови регионални вериги за създаване на стойност, които се самоподдържат.

1.9. В Германия сформирана от федералното правителство Комисия за бъдещето на селското стопанство, в която са представени всички обществено значими групи, в рамките на всеобхватен подход изготви предложения за устойчива селскостопанска и продоволствена система, включваща и сектора на животновъдството. Едновременно с това са предложени промени в методите на производство, които следва да бъдат осъществени посредством набор от инструменти (заплащане чрез пазарите и чрез субсидии), за да се способства за адаптиране по възможност на всички земеделски стопани. ЕИСК препоръчва на Европейската комисия да се запознае по-отблизо с форма́та на този процес и да проучи дали той не би бил подходящ и за изготвянето на европейска стратегия за протеините.

1.10. Стратегията за протеините, която да послужи и на целите за стратегическа автономност на снабдяването, трябва да включва следните елементи:

— насърчаване на научните изследвания и иновациите в областта на растителните протеини по цялата верига за създаване на стойност и за ориентирано към потребностите и оптимизирано използване на източници на растителни протеини;

— развитие и засилено насърчаване на потенциала за производство на протеин в ЕС;

— укрепване на устойчиво вътрешно производство на растителни протеини, произведени в съответствие с високите европейски стандарти;

— развитие и разширяване на регионалните вериги за създаване на стойност и регионалния капацитет за обработка;

— непрекъснато сътрудничество с институции и селскостопански организации за насърчаване на отглеждането и използването на местни растителни протеини в хранителната и фуражната промишленост;

— допълнително увеличаване на потенциала на културите чрез подобряване и разширяване на стратегиите за селекция;

— разширяване на образователните и консултантските услуги и обмена на знания;

— създаване на възможност за и улесняване на производството на протеинови култури на екологично насочени площи;

— осъществяване на по-силна връзка между животновъдството и регионалния фуражен потенциал;

— последователно спазване на установените пределни норми за замърсяване с емисии (нитрат в повърхностните и подпочвените води, амоняк и т.н.); интернализиране на външните разходи;

— насърчаване на особено благоприятни за животните животновъдни практики чрез информация за потребителите и маркировка на продуктите;

— определяне на производствени стандарти и стандарти за качество във връзка със здравословните и екологичните последици от вноса на продукти, които се конкурират с продуктите, произведени в ЕС;

— съпътстваща информационна кампания относно последиците за околната среда и здравето от различни хранителни навици.

2. **Въведение и контекст**

2.1. Политиката и практиката на ЕС в областта на селското стопанство бяха успешни от гледна точка на снабдяването с храни, но сега, със стратегията „От фермата до трапезата“ се поставя по-силен акцент, наред с другото, върху въпросите, свързани с устойчивостта, постигането на целите на Зеления пакт и на ЦУР. От избухването на пандемията от COVID-19 и войната в Украйна в центъра на внимание вече стои и целта за стратегическа автономност на снабдяването.

2.2. Животновъдството в ЕС (с месните и млечните продукти и яйцата) е икономически важна част от селското стопанство, относно която обаче през последните години е все по-необходим обществен дебат поради различни причини. Един аспект е фактът, че секторът е силно зависим от вноса на фуражи.

2.3. В своята резолюция относно *европейска стратегия за насърчаване на протеиновите култури* ([1]) Европейският парламент посочва „сериозен недостиг на растителни протеини поради потребностите на животновъдния сектор“ и че „за съжаление се наблюдава слабо подобрение […] въпреки използването на странични продукти от производството на биогорива в храните за животни“. ЕС „отделя едва 3 % от обработваемата площ за протеинови култури и внася над 75 % от доставките на растителни протеини, главно от Бразилия, Аржентина и САЩ“ ([2]), въпреки че между 1994 и 2014 г. общото европейско производство на богати на протеини суровини е нараснало от 24,2 на 36,3 милиона тона (+ 50 %), но в същото време потреблението се е увеличило от 39,7 на 57,1 милиона тона (+ 44 %) ([3]). Политически решения, като например споразумението от Блеър Хаус, изиграха важна роля за възникването на тези зависимости.

2.4. Особена, почти основна роля за фуражната промишленост има ([4]) „соевият шрот, който присъства преимуществено в състава на комбинирания фураж поради високото си съдържание на протеини (над 40 %), съдържанието на аминокиселини и целогодишната наличност, което намалява необходимостта от честа смяна на рецептурите“ ([5]). „Потреблението на соя в Европа се е повишило от 2,4 милиона тона през 1960 г. на почти 36 милиона тона годишно. За да се задоволи това огромно търсене на соя, са необходими почти 15 милиона хектара земя, „от които 13 милиона хектара се намират в Южна Америка“ ([6]); това е повече от цялата обработваема площ в Германия (11,7 милиона хектара) ([7]). Преобладаващата част от внасяната соя (ок. 94 %) се състои от генетично модифицирани сортове.

2.5. Споменатите в документа на Комисията ([8]) протеинови култури с високо съдържание на протеин (над 15 %) „представляват около 1/4 от общото количество предлагани суров растителен протеин в ЕС. Въпреки че зърнените култури и пасищата имат **съществен** принос в общото количество предлагани растителни протеини в ЕС“, изненадващо Комисията не разглежда зърнените култури и пасищата в своите стратегически съображения относно растителните протеини „поради ниското [им] съдържание на протеини и съответно слабото [им] значение за пазара“ ([9]) — аргументи, които ЕИСК не може да приеме.

2.6. Големият внос, особено на соя, се дължи преди всичко на това, че поради естествените условия за отглеждане в САЩ и Южна Америка там е икономически по-изгодно да се произвежда соя. Освен това са от значение донякъде и значително по-ниските екологични и социални стандарти. Примери за това са изсичането на естествените гори в Южна Америка, както и прогонването на коренното население, но и на дребните земеделски стопани ([10]). ЕИСК приветства признаването на проблема от страна на Комисията и нейния ангажимент за „вериги на доставки без обезлесяване“ ([11]).

([1]) Резолюция на Европейския парламент от 17 април 2018 г. относно европейска стратегия за насърчаване на протеиновите култури (ОВ C 390, 18.11.2019 г., стр. 2).

([2]) Резолюция на Европейския парламент от 17 април 2018 г. (ОВ C 390, 18.11.2019 г., стр. 2), съображение Д. Забележка на ЕИСК: 75-процентната зависимост се отнася за протеиновите култури с високо съдържание на протеин; по необясними причини в много обсъждания се пренебрегва значението на тревата и зърнените храни като източник на протеини за животните.

([3]) Резолюция на Европейския парламент от 17 април 2018 г. (ОВ C 390, 18.11.2019 г., стр. 2), съображение Л.

([4]) Доклад на Комисията до Съвета и Европейския парламент относно развитието на растителните протеини в Европейския съюз (COM(2018) 757 final), стр. 2.

([5]) COM(2018) 757 final, стр. 3.

([6]) Резолюция на Европейския парламент от 17 април 2018 г. (ОВ C 390, 18.11.2019 г., стр. 2), съображение Л.

([7]) Според Евростат цялата европейска земеделска площ (вкл. пасищата и ливадите) в ЕС е около 174 милиона хектара (данни преди Брексит).

([8]) COM(2018) 757 final.

([9]) Резолюция на Европейския парламент от 17 април 2018 г. (ОВ C 390, 18.11.2019 г., стр. 2).

([10]) Становище на ЕИСК относно „Свеждане до минимум на риска от обезлесяване и деградация на горите, свързан с продукти, пуснати на пазара на ЕС“ (ОВ C 275, 18.7.2022 г., стр. 88).

([11]) Становище на ЕИСК относно „Свеждане до минимум на риска от обезлесяване и деградация на горите, свързан с продукти, пуснати на пазара на ЕС“ (ОВ C 275, 18.7.2022 г., стр. 88).

ЕС не предприе достатъчно инициативи нито при последните предложения за реформа на ОСП, нито при преговорите с държавите от Меркосур, за да може да се постигне действително намаляване на зависимостта от вноса.

2.7. Във връзка с това следва да се спомене, че в рамките на досегашната ОСП отглеждането на протеинови култури особено се е възползвало от т.нар. екологично насочени площи, които след реформата вече не съществуват. Културите, обогатяващи почвата с азот, са най-често декларираният вид екологично насочени площи — 37 % от екологично насочените площи се използват за тази цел. Тъй като все още предстои оценка на внесените национални стратегически планове за изпълнение на новата ОСП, ЕИСК все още не може да се произнесе дали те ще доведат до подобряване или до влошаване на положението. Държавите членки разполагат с редица възможности (по-специално: обвързани с производството плащания) за насърчаване на отглеждането, въпреки че първи анализи откриват опасението, че а) не всички държави членки ще ги използват, и б) размерът на помощите не е достатъчно привлекателен.

2.8. ЕИСК има ясна позиция, той счита, че „подобряване на протеиновата независимост на ЕС е желателно от всички гледни точки. Вносът на соя от трети държави може да допринася за обезлесяването, деградацията на горите и унищожаването на природни екосистеми в някои държави производители. Отглеждането на бобови растения с високо съдържание на протеини в Съюза ще ограничи използването на внос и по този начин ще окаже положително въздействие върху климата и околната среда“ ([12]).

2.9. Тази позиция не се оспорва от никого. В рамките на ЕС от дълго време все повече се обсъжда необходимостта от съответна европейска стратегия за протеините, но постигнатото до момента се свежда единствено до ангажименти за разширяване на отглеждането на протеинови култури в Европа и посочените в параграф 2.7 инструменти. Все още сме твърде далеч от ефективна европейска стратегия за протеините.

2.10. От започването на пандемията от COVID-19, но особено от началото на войната в Украйна вече стана ясно, че последиците от глобалното разделение на труда и търговските отношения са не само положителни. Те могат да породят проблеми, които досега не са анализирани или са анализирани в недостатъчна степен. Новото мото е стратегическа автономност на снабдяването. Няма значение дали има недостиг на предпазни маски, лекарства, полупроводници, или изкопаеми енергийни източници, като газ, петрол, въглища: зависимостите могат да доведат до крайни икономически и социални сътресения.

2.11. Войната в Украйна и очакваните от нея дългосрочни последици ще засегнат трайно както европейския, така и световния селскостопански сектор и европейската хранително-вкусова промишленост, и ще наложат промени.

2.12. Ето защо в своята резолюция „Войната в Украйна и нейното икономическо, социално и екологично въздействие“ ([13]) ЕИСК също посочва, „че конфликтът неизбежно ще има тежки последици за хранително-вкусовия сектор на ЕС, който ще се нуждае от допълнителна подкрепа; с оглед на това изтъква, че ЕС трябва да засили ангажимента си за постигане на резултати по отношение на **устойчивите продоволствени системи** […]; по-специално ЕС трябва да подобри продоволствената си сигурност, като намали зависимостта си от основни вносни селскостопански продукти и суровини“.

2.13. Същевременно ЕИСК подчертава, „че последиците от войната не бива да бъдат в ущърб на действията в областта на климата и устойчивостта“ и че ЦУР от Програмата на ООН до 2030 г. насърчават също така мира, сигурността и намаляването на бедността. Чрез **Европейския зелен пакт** е постигнат напредък в изпълнението на Програмата на ООН до 2030 г. и в осъществяването на справедлив преход.

2.14. Държавните и правителствените ръководители също разглеждат този въпрос във Версайската декларация от 11 март 2022 г.: „Ще подобрим продоволствената си сигурност, като намалим нашата зависимост от ключови вносни селскостопански продукти и суровини, включително чрез увеличаване на производството в ЕС на растителни протеини ([14])."

([12]) Проучвателно становище на ЕИСК по искане на френското председателство на Съвета относно „Продоволствена сигурност и устойчиви продоволствени системи“ (ОВ C 194, 12.5.2022 г., стр. 72), параграф 1.3, подточка ii.
([13]) Резолюция на ЕИСК, приета на пленарната сесия на 24 март 2022 г. (ОВ C 290, 29.7.2022 г., стр. 1).
([14]) https://www.consilium.europa.eu/media/54805/20220311-versailles-declaration-bg.pdf

3. **Факти и тенденции**

3.1. ЕИСК счита, че при изготвянето на всеобхватна европейска стратегия за протеините трябва да бъдат обсъдени и взети предвид много по-системни въпроси. Сред тях са изясняването на въпроса как трябва да се оцени сегашната система от гледна точка на стратегическата европейска автономност на снабдяването, както и на глобалната и регионалната устойчивост, а също и какви са предимствата и недостатъците ѝ за земеделските стопани, потребителите, околната среда и селскостопанските животни. Трябва да бъдат отчетени и настоящите тенденции, които оказват въздействие в областта на снабдяването с протеини.

Храни, горива или фуражи: какво отглеждаме и какво става с реколтата от земеделски култури?

3.2. Без големия внос на протеини би било невъзможно настоящото голямо производство на месо в Европа, въпреки че и сега значителна част от земеделската реколта се използва за фураж. В Германия например това са почти две трети (!) от цялата реколта, а именно почти всички пасища (които естествено не могат да се използват пряко от човека), както и съответно 60 % от царевицата и зърнените култури ([15]). На второ място по използвано количество от реколтата са не растителните храни, а добиването на техническа енергия (царевица за биогаз, рапица за биодизел и зърнени култури и захарно цвекло за биоетанол). Едва на трето място идва прякото използване на растителните култури като храна. Консумираните в Германия растителни храни — преди всичко хлебни зърнени култури, картофи, захар, рапично олио и полски зеленчуци — представляват едва 11 % от общото растениевъдство.

3.3. 93 % от внасяните растителни протеини също се използват за фураж. Именно този внос, както и обемът и интензивността на производството на месо през последните години са предмет на много обществени дебати.

3.4. Следва да се очакват две констатации: първо, в ЕС рядко има дефицит на протеини в самия сектор на (растителните) храни, а по-скоро и най-вече в сектора на комбинираните фуражи; второ, няма да е възможно да се замени с европейско производство големият внос на протеини, без това да предизвика фундаментални последици в други производствени отрасли в селското стопанство.

3.5. Това се дължи на един крайно ограничаващ фактор, а именно наличната земеделска площ. Както в традиционното, така и в биологичното земеделие постоянно се предприемат иновативни стъпки за увеличаване на производителността, но и те се натъкват на количествени ограничения. Ето защо Асоциацията на преработвателите на маслодайни семена в Германия (OVID) след задълбочен анализ стигна до заключението, че трябва „да се гарантират и занапред каналите за доставка на тези източници на протеини […], тъй като пълното самостоятелно снабдяване с местни протеини е все така нереалистично“ ([16]).

3.6. Тези основни послания не бива да се разбират погрешно: има много основателни причини за засилено насърчаване на увеличаването на отглежданите в ЕС протеинови и маслодайни култури. Те обогатяват с азот почвата, намаляват необходимостта от минерален азот, подобряват качеството и плодородието на почвата и имат положителен принос за смекчаване на изменението на климата (напр. по-малко нужди от транспорт, по-малко обезлесяване, по-малко използване на суровини). Разширеното редуване на културите ограничава появата на вредители и има положително въздействие върху биологичното разнообразие. Днес само малка част (около 3 %) от земеделските площи са отредени за протеинови култури. При все че е силно препоръчително, разширяването им неизбежно ще бъде в ущърб на други видове култури, например селскостопански или енергийни култури, или ще се конкурира например с други мерки във връзка с опазването на околната среда.

Актуални тенденции

3.7. Ето защо на първо време е препоръчително да бъдат описани и анализирани тенденциите, които може да имат последици върху бъдещото животновъдство и хранене, а по този начин и върху потребността от протеини и тяхното качеството.

([15]) През 2017 г. използваната земеделска земя в ЕС-27 възлиза на 178,7 милиона хектара: от нея 105,5 милиона хектара е обработваема площ, от която 63 % (т.е. 66,8 милиона хектара) се използва за фуражи. (https://de.statista.com/statistik/daten/studie/1196852/umfrage/landwirtschaftliche-flaechen-in-der-eu-nach-nutzungsart/).

([16]) OVID, *Eiweißstrategie 2.0*, 2019 (OVID, Стратегия за протеините 2.0.2019 г.).

3.7.1. От една страна, вече се забелязва промяна на поведението на потребителите и моделите на консумация. Все повече потребители намаляват своята консумация на месо или се отказват напълно от месни храни. Високата консумация на месо в Европа междувременно вече се поставя под въпрос и поради диетични съображения. В някои държави членки вече се наблюдава намаляване на консумацията на месо ([17]). Това личи ясно не само в статистиките, но и по рафтовете в супермаркетите, където заместващите месото продукти, произведени от растителни протеини, видимо се увеличават.

3.7.2. Налице е и друга тенденция, която може да се опише като „по-малко, но по-качествено месо“: увеличават се висококачествените гами продукти, които залагат повече на доброто състояние на животните и имат по-силен регионален елемент, което се отразява на храненето на животните. Все повече потребители обръщат внимание на това как се отглеждат животните и дали например се хранят с местно произведени фуражи и/или с фуражи без генномодифицирани съставки, дали имат паша и т.н. В това отношение в ЕС се наблюдава висока степен на диференциация.

3.7.3. В миналото тази тенденция се считаше за малка ниша, в която обаче се забелязват важни промени: много големи вериги супермаркети в редица държави членки вече постепенно повишават изискванията към продуктите от прясно месо във връзка с хуманното отношение към животните и устойчивостта на околната среда. Предстоят още радикални промени: от 2030 г. нататък някои големи магазини за стоки с намалени цени ще купуват 100 % от своя асортимент от прясно месо само от животни, отглеждани при естествени и премиум условия. Тази промяна се отнася за всички групи селскостопански животни (говеда, свине, кокошки и пуйки).

3.7.4. Планираното и вече осъществявано увеличение на биологичното земеделие в ЕС също ще окаже въздействие върху снабдяването с фуражи (и вноса на соя). По данни на Европейската комисия до момента биологичното животновъдство се е увеличавало с 10 % годишно. Целта за 25 % биологично производство в стратегията „От фермата до трапезата“ ще доведе до допълнителен тласък в тази посока, ако пазарите се развият съответно, за което ще допринесе ОСП. Тъй като в световен мащаб само 6 % от соята се продава като генетично немодифицирана, предприятията трябва да потърсят алтернативи и/или да произвеждат повече собствен фураж.

3.7.5. По отношение на млякото също вече се забелязват значителни промени. В много държави членки търговците на дребно с хранителни стоки изискват от млекопреработвателните предприятия мляко и млечни продукти, произведени без използване на генно инженерство при храненето на кравите. В резултат на това междувременно в Германия например при около 70 % от млечните продукти вече не се използва соев шрот като храна. Пазарът започва да се диференцира, като пример са това са млякото от паша, млякото от сено или планинското мляко. Млечните продукти, обаче, остават основен източник на белтъчини за бъдещето и са достъпни за всички в един балансиран хранителен режим за всички възрастови групи от населението.

3.7.6. Във връзка с това е добре да се припомни и информационният доклад на ЕИСК „Ползите от екстензивното животновъдство и органичните торове в контекста на Европейския зелен пакт“ ([18]), в който екстензивното животновъдство (основано на постоянни пасища и ливади) се оценява високо не само заради особеното му значение за биологичното разнообразие и други услуги, свързани с екосистемите и ландшафта, но и заради ролята му „за осигуряването на устойчиви, здравословни, безопасни и висококачествени храни […] от ключово значение, по-специално при нарастващо световно население“. Необходимостта от отделяне на по-голямо внимание на „ролята на пасищата/детелината като важен източник на протеини за преживните животни“ е формулирана и в друго становище на Комитета ([19]).

3.7.7. Друг, напълно различен процес, който може да има катастрофални икономически последици за селското стопанство, традиционното животновъдство и цялата агрохранителна система на този сектор е разработването на така нареченото „изкуствено месо“, което обаче няма нищо общо с месото, а е промишлен продукт, произвеждан в биологични реактори. Тази тенденция не води началото си от потребителите или земеделските стопани, а от големи многонационални концерни като Cargill, Tyson Foods или Nestlé. Те правят научни изследвания и разработват практики за производството на изкуствена месна тъкан в промишлени реактори. Техният аргумент е, че в реактор могат да постигнат резултата, който земеделските стопани винаги са постигали в историята на човечеството с практикуването на традиционно животновъдство (а именно нарастване на клетки), като същевременно използват много по-малко земя, въпреки че остава съмнение за

([17]) В Германия консумацията на свинско месо на човек от населението е намаляла от 39,8 кг през 1995 г. на 31 кг през 2021 г.

([18]) Информационен доклад на ЕИСК относно *„Ползите от екстензивното животновъдство и органичните торове в контекста на Европейския зелен пакт“*.

([19]) Проучвателно становище на ЕИСК по искане на френското председателство на Съвета относно „Продоволствена сигурност и устойчиви продоволствени системи“ (ОВ C 194, 12.5.2022 г., стр. 72).

икономията на вода и други използвани ресурси, както и неизвестните относно „качеството“ и други свързани производствени разходи. ЕИСК призовава за започване на широк обществен дебат по отношение на опасенията относно този възможен процес и отрицателните последици от него за животновъдите и веригата за производство на месо — потенциален източник на вреди за икономиките и равнищата на заетост във всички държави членки, както и за Европейския съюз като цяло.

Мерки в областта на политиката

3.8. Междувременно има ясни мерки в областта на политиката, които по съдържанието си донякъде стигат много по-далеч от стратегията „От фермата до трапезата“ и които са изготвени в един напълно различен обществен дискурс. Например в Германия през юли 2020 г. федералното правителство сформира Комисия за бъдещето на селското стопанство, която се състои от 32 членове от най-различни обществени групи, включително традиционни сдружения на земеделски стопани и научните среди. Целта беше да се изготви визия за бъдещето на селскостопанската и продоволствената система, ползваща се с широка подкрепа от различни сегменти от обществото. През юни 2021 г. препоръките бяха единодушно одобрени и публикувани. Те следват общ принцип: отговорността на селското стопанство по отношение на околната среда и хуманното третиране на животни трябва да бъде максимално ефективна и трайно подобрена, като се намерят пътища, които възнаграждават финансово по-устойчивите начини на производство посредством въвеждането на нови инструменти и така ги правят рентабилни в производствено-икономическо отношение.

3.9. За областта на животновъдството тази „Комисия за бъдещето“ се присъединява към препоръките на мрежата за компетентност „Животновъдство“, създадена от федералното Министерство на земеделието, През февруари 2020 г. ([20]) бяха публикувани нейните предложения, в които се предвижда стратегия за трансформация с цел преструктуриране на животновъдството със съществено повишаване на хуманното отношение към животните. Тя включва финансиране чрез данъци или такси в съчетание с по-високи пазарни цени и предоставяне на субсидия, свързана със задължително маркиране на начина на отглеждане на животните, със съответни определени стандарти за отглеждане. Това е от решаващо значение, за да има стопанска изгода за съответния земеделски стопанин. В резултат от тази стратегия за трансформация следва да се гарантира поминъкът на животновъдните стопанства, като същевременно се намали броят на животните.

3.10. В обобщение може да се каже, че сегашните форми на животновъдство в Европа са отчасти коренно различни както по отношение на потребностите от внос (главно соя), така и по отношение на регионалните последици за околната среда. Докато по-традиционните, респективно екстензивно-биологични, свързани със земеделската площ форми на отглеждане се основават главно на регионални суровини и фуражи, имат предвидими въздействия върху околната среда и понякога са дори незаменими за опазването на културните ландшафти, съвременният и нарастващ обем на интензивното отглеждане уврежда регионалната околна среда и се основава — въпреки вече по-големите изисквания към обработваемата земя в ЕС — до голяма степен на вносен фураж, чието отглеждане в държавите на произход има огромни последици (наред с другото, принос за глобалното обезлесяване и за изменението на климата, както и социални сътресения).

3.11. Поради това важна съставна част от европейската стратегия за протеините трябва да бъде животновъдството като цяло да бъде съобразено със собствените цели на ЕС и с целите на ООН във връзка с европейската и глобалната продоволствена сигурност, автономност на снабдяването и устойчивост. Увеличеното отглеждане на протеинови култури в ЕС е само един аспект от това, но в глобален план се наблюдава тенденция на доближаване на средната консумация на месо и млечни продукти на глава от населението в света до настоящото равнище в развитите икономики, което е несъвместимо с целите на ООН за устойчиво развитие. Неизбежно е да се намали броят на отглежданите селскостопански животни.

3.12. Принципно Комисията за бъдещето на селското стопанство вече извърши подобна оценка на настоящата селскостопанска и продоволствена система в рамките на обществен процес за обсъждане, който е добре да бъде анализиран по-подробно от другите държави — членки на ЕС, и от Европейската комисия. В него, от една страна, се оценява положително безспорният положителен принос на селското стопанство за обществото, същевременно се разглежда критично въпросът за основите, върху които се развива производството през последните години, и евентуалните последици от това: „Обратната страна на този напредък са формите на свръхексплоатация на природата и околната среда, на животните и

([20]) https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/DE/_Tiere/Nutztiere/200211-empfehlung-kompetenznetzwerk-nutztierhaltung.html

биологичните цикли до опасно въздействие върху климата. Въпреки това и в икономическо отношение селското стопанство е в криза. Различни, не на последно място и политически фактори доведоха до земеделски практики, които не са ориентирани към бъдещето нито в екологично, нито в икономическо и социално отношение. […] С оглед на външните разходи, свързани с преобладаващите форми на производство, е изключено запазването без промяна на днешната селскостопанска и продоволствена система от гледна точка на околната среда и хуманното отношение към животните, но и поради икономически съображения ([21]).“

4. **Искания: устойчиво осигуряване на протеини и засилване на ролята на маслодайните култури**

4.1. За Европа, в която автономността на снабдяването все повече се признава за стратегическа цел, са напълно уместни сравнения с политиката в областта на енергетиката: зависимостта от внос следва да бъде намалена възможно най-много и акцентът следва да бъде поставен върху устойчивото задоволяване на потребностите със собствени ресурси.

4.2. За разлика от енергетиката, в която може да се постигне компенсиране на недостига на изкопаеми горива с нови технологии (вятър, слънце, биомаса, водород и т.н.), глобалният продоволствен сектор трябва да адаптира производството и потреблението към потенциала на ограничения природен капитал (основно земя, но и биологично разнообразие). Това трябва да бъде съпътствано от приоритизиране на използването на селскостопанската реколта. Най-висш приоритет трябва да бъде снабдяването на хората преди всичко с растителни продукти (зърнени храни, плодове, зеленчуци и т.н.). За щастие, няма основание за тревога, че ЕС не може да задоволи тези потребности на собственото си население. С оглед на нарастващото опасение от световен глад обаче следва да се отчете, че месните продукти не са възможност за решаване на проблема със световния глад, точно обратното: фуражите (както и биомасата за енергийни цели) се конкурират с изхранването.

4.3. Този „конфликт в земеползването“ се задълбочава заради това, че в почти всички региони на ЕС селското стопанство е изправено пред понякога огромна конкуренция за площи. По изчисления на ЕС загубата на селскостопански площи за сметка на урбанизацията/застрояването и строителството на инфраструктура и т.н. ще доведе до възможно намаляване на използваемата площ с почти 1 милиона хектара до 2030 г.

4.4. Все пак ние в ЕС сме в комфортна ситуация в сравнение със света като цяло. Селското стопанство в ЕС, което се ръководи от принципите на „европейския селскостопански модел“ ([22]), несъмнено е в състояние да осигури достатъчно качествени растителни продукти за всички граждани, освен това може да достави доста големи количества фуражи, но не и да задоволи настоящите потребности. А с оглед на очакваната липса на доставки на зърно от Украйна и Русия за региони, засегнати от глад, трябва да се постави въпросът дали ние в ЕС не трябва да използваме по-малко зърнени култури за храна на животни (или за гориво), за да можем да допринесем за решаването на задълбочаващия се глобален проблем с глада и за да увеличим и осигуряването на протеини.

4.5. В рамките на европейската стратегия за протеините трябва да се отчете, че преживните животни (но не само те) имат една способност, с каквато хората не разполагат: те могат да оползотворяват тревата. Дори за моногастрични животни (прасета и птици) пасищата биха могли да допълнят част от фуражната дажба. Ето защо пасищата следва да бъдат основен фактор за устойчиво снабдяване с протеини, което понастоящем се пренебрегва в политическите обсъждания. Решението, което ЕС взе миналата година, да се разреши отново брашното от животни и насекоми в храненето на животните, също може да допринесе за намаляване на дела на растителните протеини в изхранването на животните.

4.6. Неотдавнашни проучвания на експертни групи на Съюза за насърчаване на маслодайните и протеиновите култури относно потенциала на рапицата и бобовите култури за култивиране и хранене на животните вдъхват увереност, че е налице производствен потенциал за съществено увеличаване на отглежданата рапица и бобови култури, като същевременно се разшири значително редуването на културите. Делът на рапицата и бобовите култури би могъл да достигне ок. 10 % от обработваемата площ, това съответства например при бобовите (по-специално грах, бакла, соя, сладка лупина) на повече от двойно увеличаване на настоящото равнище. Отглеждането на повече маслодайни култури не противоречи на устойчивото земеползване, напротив. Все пак това може да стане само за сметка на други култури.

4.7. Това проучване показва обаче, че потребностите на наличните сега селскостопански животни не могат да бъдат задоволени самостоятелно и че трябва да бъде намален броят им, ако целта е доближаване до стратегическа автономност на снабдяването.

([21]) Окончателен доклад на Комисията за бъдещето на селското стопанство.

([22]) Становище по собствена инициатива на ЕИСК относно „Реформата на Общата селскостопанска политика през 2013 г.“ (ОВ C 354, 28.12.2010 г., стр. 35).

4.8. Поради това ЕИСК счита, че е неотложно необходимо ЕС да изготви проучване относно европейския потенциал на протеиновите и маслодайните култури, които могат да се отглеждат в границите на ЕС. При това трябва да се има предвид устойчивостта на земеползването (сеитбообръщение, плодородие на почвите, включително биологично разнообразие). След това въз основа на резултатите от проучването следва да се направи извод колко площи са необходими за здравословно хранене, основано на растителни протеини, за европейските граждани. После от това може да се определи колко площи остават за животински фуражи (съответно за енергийни цели) и също така колко още трябва да се внася за животновъдство с отглеждане на животните, което е съобразено с европейските и глобалните екологични граници за устойчивост и хуманно отношение към животните. Европейската стратегия за протеините трябва също така да даде яснота относно последиците, които ще окаже върху съществуващите търговски споразумения (като например Меркосур), и относно начините, по които земеделските стопани в ЕС, развиващи дейността си по устойчив начин, могат да бъдат защитени от внос от неустойчиво производство.

4.9. ЕИСК смята, че е важно да се подчертае, че растителното масло, получавано от отглеждането на маслодайни култури до 10 % от обработваемите площи в ЕС, би могло да доведе до енергийна самодостатъчност за осигуряването на горива за селскостопанските трактори, ако се използва само за тази цел. В предходни становища ([23]) ЕИСК вече отбеляза, че счита за целесъобразно да се създаде специална програма за използване на неестерифицирани (тоест чисти) растителни масла в селскостопанските машини, а не за смесване с дизел. Следва обаче да се обмисли и използването на горива от вида B100 (100 % естерифицирано растително масло). Получаваното при това кюспе ([24]) е отличен протеинов фураж (същото важи например за отпадъците от производството на алкохол).

4.10. Някои държави членки вече работят — поради много различни причини — по намаляване на отглежданите селскостопански животни (напр. Нидерландия). Това намаляване може да бъде извършено посредством регулаторни изисквания или пазарни инструменти. ЕИСК се обявява — наред с ясните стандарти за опазване на околната среда и за хуманно отношение към животните — на първо място за пазарни решения, с които да бъдат създадени условия за изграждане на нови регионални вериги за създаване на стойност, които се самоподдържат и не зависят постоянно от подпомагане. Същевременно те следва да открият перспективи по възможност за всички животновъдни предприятия. Освен това те трябва да позволяват по възможност на всички земеделски стопани в ЕС да произвеждат устойчиво и да получават сигурен доход за препитание. Това изисква защита от нелоялна конкуренция и от нелоялни търговски практики, като за целта е необходимо да се повиши пазарната сила на земеделските стопани в процеса на трансформация към глобално устойчива продоволствена система.

4.11. Всичко това отново показва, че една устойчива стратегия на ЕС за растителните протеини и растителните масла трябва да разглежда цялата селскостопанска и продоволствена система, т.е. няма да се постигне напредък чрез изолирана стратегия за отглежданите култури.

4.12. Пазарните механизми трябва да бъдат регулирани така, че да отразяват реалните социални, обществени и екологични разходи. Пазарни провали могат да бъдат коригирани посредством основана на данни и научни знания държавна намеса, която цели намиране на оптимален компромис между разходите и ползите за обществото при отчитане на всички интереси.

Брюксел, 27 октомври 2022 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Christa SCHWENG

([23]) Становище на ЕИСК относно използването на енергия от възобновяеми източници (ОВ C 77, 31.3.2009 г., стр. 43).
([24]) При пресоване на рапица се получава около 1/3 масло и 2/3 т.нар. кюспе.